

PITANJA I ODGOVORI

ŠTO JE TO OTRAŽAK?

Priprema se novi lekcionar, knjiga za misna čitanja, i priređivači žele da biblijski odlomci koji dolaze u lekcionaru, budu u skladu s prijevodom zagrebačke Biblije. Ta usklađivanja izazivaju više pitanja, a među njima i pitanje što znači *otražak* i je li mu mjesto u biblijskome prijevodu. Naime odlomak u kojemu se nalazi, iz 8. je poglavlja proroka Amosa i on glasi:

*Slušajte ovo, vi što gazite
potrebnika
i satirete uboge u zemlji!
Kažete: »Kad li će mladač proći,
da prodamo žito,
i subota, da tržimo pšenicu.
Smanjujuć efu, povećavajući šekel,
da varamo krivim mjerama;
da kupimo siromaha za novac,
potrebna za sandale,
i da prodajemo oتراžak od žita.«*

Da bi bilo jasno o čemu raspravljamo, moramo najprije ragračiti pojmove. Kad se žito čisti, rešeta, javljaju se tri pojma, jedno je čisto zrno, drugo je pljeva (košuljice, ljuščice sa zrna), a treće je onaj ostatak koji propada kroz rešeto, dakle sitno žitno zrnje sa smećem i pljevom. Riječ *otražak* označuje taj treći dio.

Tu riječ ima i Ivan Šarić u svome prijevodu Svetoga pisma, a ima ju i Katančić u svome prijevodu: *i oتراške pšenice prodajmo (otrasche pshenice)*. Odatle je vjerojatno ta riječ i došla u Škarićev i zagrebački prijevod.

Oتراžak je nepoznata riječ ne samo široj javnosti, nego vjerojatno i većini jezikoslovaca jer je rijetka i u našim rječnicima. Nema je u *Rječniku hrvatskoga*

jezika LZ i ŠK ni u 4. izdanju istoimenoga Aničeva rječnika. AR ju ima, ali ne baš u tome značenju, nego u značenju a) posljednji trag, ostatak od čega, b) potomstvo, trag, c) orepak. Za značenje a) ima potvrde iz Gundulića i Kanavelića, za b) Ančića, a Maretić, koji je obradio taj dio AR, piše "*Možda ovamo ide i primjer: Jer ste mrlji za slobodu ... da je s takim predavate harom svom plemenu na oتراšku vrjednu. Osvetn. 2. 166.*" što znači da je iz *Osvetnika* Grge Martića. U Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika Matice srpske taj je primjer naveden pod značenjem 'potomstvo'.

No mislim da je *otražak* danas zastarjela riječ i da se ne bi mogla upotrijebiti za opatke od pšenice.

Ivan Matij Škarić u svome prijevodu Svetoga pisma *Staroga i Novoga uvita iz latinskoga s obzirom na matične knjige izbistreno i istumačeno* to mjesto prevodi ovako: *i da prodamo postrojke od pšenice*, a u komentaru ispod crte tumači: *da li još i šuljakah, i postrojakah koje će u svojoj nevolji jisti kako najbolju pšenicu*.

Riječ *postrojak* AR nema, a *šuljak* ima s više bliskih značenja:

a) žito pomiješano s pljevom, s potvrdom iz Stullijeva rječnika, Karadžićeva i Ivekovićeve. Iveković Karadžićevo značenje dano na njemačkome jeziku tumači ovako: "u vijanju najdonje s pljevom najvećma pomiješano žito, što se daje svinjama";

b) pljeva u kojoj ima snijeti, potvrda iz Stullija i Karadžića, koju Karadžić tumači: u Srijemu pljevna ljuska, koja se ne da da skine sa zrna

c) zakržljali plod, prazan žir, lješnjak u kom je nestalo jezgre, zakržljala šljiva.

U *Biblia sacra juxta vulgatam clementinam* to latinski glasi: *et quisquillas frumenti vendamus?*

U Žepićevu Latinsko-hrvatskome rječniku *quisquillae* je prevedeno sa “koješta pak izmet, izmetak”, a Marević je u Latinsko-hrvatskome enciklopedijskome rječniku *quisquilia* preveo sa *bezvrijedne stvari, svaštarije*, a *quisquillae* sa *smeće, smetlište*. Jambrešić u rječniku *Lexicon latinum* daje *opadek od drveća, cvijeca, smet, smeće, odtrgek, odvrsek*.

Daničić na tome mjestu ima *očinak* u mn. : ... *da prodajemo očinke od pšenice*.

Očinak, očinci i hrvatska je riječ za ono što ostane kad se rešeta žito. U AR je to potvrđeno u Bellinu rječniku, u Stullijevu, od pisaca u J. Filipovića (1750.), a govori se i u Stonu: *baci te očinke kokošima* (Milas), i u Dalmaciji (Pavlinović).

U AR su u tome značenju zabilježene još ove riječi:

- *oredine*, potvrđena samo u Karadžićevu rječniku
- *otražbine*, “ostaci, na pr. od kakve gozbe, (...) *Samo u Vukovu rječniku*”
- *otražina*, “isto što i *otražak* pod *b*; *samo u Vukovu rječniku*.”
- *otrebak*, “isto što i *otrebine*. *Između rječnika samo u Šulekovu njem. hrv.*”
- *otrebina*, “isto što i *obirak, obirina, izbirak, izmet, izmetak – upravo ono, što otpada, što se odbacuje, kad se što otrijebi. Uzima se i u pluralu.*” Potvrđena je u rječnicima: Bellinu (*otribina*), Belostenčevu (*otrebine*) Voltićevu (*otrebina*), Stullijevu (*otrijebina*); u Karadžićevu (*otrebina*, ono što ostane kad se što otrijebi), u Šulekovu (*otrebina, otrebine*). Od pisaca ju ima Bandulavić, Ančić, Radnić, Banovac, Kanižlić. Zanimljiv je Ančićev primjer: *Vas kano otribine, slamu i smetlišće će baciti... u oganj*. To bi mogla biti dobra riječ

za pojam koji trebamo: *i da prodajemo otrebine od žita*.

Hrvatski protestantski pisci u knjizi *Proroka*, koju su preveli i tiskali u Tübingenu, upotrijebili su riječ *pljeva* (tu riječ ima srpski prevoditelj L. Bakotić), ali *pljeva* nije tu dobra riječ za ono što treba značiti. *Pljeva* znači ljuščicu, košuljicu žitnoga zrnja, što otpada pri vršidbi i vijanju, i teško da bi se ona mogla prodavati pod pšenicu. *Pljeva* je u zagrebačkoj Bibliji upotrijebljena 17 puta, ali svaki put u svoje pravome značenju, što jasno proizlazi iz surječja u kojem je upotrijebljena, npr.: *Oni su kao pljeva što je vjetar raznosi... – Nek budu ko pljeva na vjetru... – ... i sve postade kao pljeva na gumnu ljeti... – ... skupit će svoju pšenicu u žitnicu, a pljevu će sažeći ognjem neugasivim...*

U tome značenju upotrebljava se i *ljuščica* i *košuljica*, ali je u tome značenju *pljeva* općenito prihvaćena.

Kao što se iz ovoga pregleda vidi, naveo sam sve riječi koje se upotrebljavaju i među njima je teško naći bolju riječ osim *otrebine, otrjebine*. Ipak, mislim da to nije posljednja riječ o ovome pitanju. Ako tko zna još koju riječ za taj pojam, ako ju je čuo da se govori tamo gdje taj pojam postoji i razlikuje se od *pljeve* i čistoga zrnja, bilo bi dobro da se uključi u raspravu. No moram reći da će teško teško tko znati jer je rešetanje žita daleko iz nas. Dok se vršilo vršalicom to se zvalo *treća klasa*, a sad kad se vrši kombajnom, sad nema ni treće klase.

Stjepan Babić